

1962-1987

Cronica dalla societad dils runals Sedrun-Rueras SA, Sedrun

da Theophil Schmid

Ils emprems skiunzs en Tujetsch

Aschilunsch sco ins sa constatar ein ils emprems skiturs arrival ella val Tujetsch entuorn 1910. Ei retractava da hospes engles che fagevan lur vacanzas ad Andermatt e che vegnevan mintgaton sin lur aissas sul Cuolm d'Ursera. Quei sport d'unviern ha gia incantau da gliez temps ina partida Tuatschins. Entochen ussa enconuscheva ins mo tscherchels da buots vid ils quals ins haveva fermau calzers cun guotas, fabricai da nos calgers. Quei equipament d'unviern vegneva magari duvraus dils marcadonts da purschals per buca sfundrar ella neiv sin lur transports sur il pass. Beingleiti han in per da nos scrinaris indigens emprau da fabricar skis sco ils Engles. Leutier applicavan els lenna badugn che schava formar pezs, ils quals havevan nuota adina la medema fuorma e las ligadiras caschunavan bein equal disgust. Ultra da quei vegnevan aunc las difficultads dad unscher quellas aissas ruhas (ins unscheva il bia cun cutgnas carnpiertg, cun savun ni tschera). Mintgin po s'imaginar cun tgei spertedad ins descendeva dallas plauncas giuado. Per cletg deva ei ferma festa da stuschar.

Igl onn 1914 fundescha ins gia il Club da skis Sedrun ed igl onn 1936 la Scola da skis. Ils skis da badugn svaneschan per far plaz a tals ord fabrica, per part ord lenn da tuttas sorts, material artificial ni metal. La popularitat da quei sport crescha rapidamein. Hospes dalunsch e damaneivel vegnan attents sin nies bi territori da skis. Il svilup dalla industria d'jasters pren sia entschatta. In marcant crap da miglia en quei svilup ei la fundaziun dall'Uniun da cura e traffic (1927) sco era l'avvertura dalla viafier Furca-Alpsu igl onn 1926.

Ils emprems runals en Tujetsch

Duront ils onns da crisa dils anno trenta e duront ils onns dall'uiara mundiala 1939-45 sesmasa il catsch da hospes indigens sin in minimum, hospes digl exterier mauncan totalmein. Ins constatescha buca mo ina stagnaziun, mobein ina reducziun da quasi 80% dalla clientella.

Quei semida ualti spert suenter l'uiara, cu ins arva las portas dils cunfins. Ils centers sportivs semettan all'erecziun da pendicularas, sutgeras e runals. Astga Tujetsch star culs mauns en sac? Ualvess, sch'ins vul buca riscar da piarder la coincidenza cun auters loghens da cura. Per tals stabiliments drova ei finanzas e quellas mauncan.

L'emprema emprova en quella direcziun ei veginida fatga avon 40 onns (1947) dad Alfred Decurtins. El erégia in runal provvisoric a Sedrun odem «Curtin» silla plaunca sur il Sontget dils Gedius. Quei sempel indrez, numnaus «Il runal dils tagliors», vegn mintgamai demontaus duront la stad e cavegliaus en in clavau sur il hotel Oberalp. Cul barschament da quels baghetgs igl onn 1949 daventa el ina unfrenda dallas flommas.

Ina secunda emprova interpren Alfred Decurtins ensemens cun Felici Monn cun l'erecziu d'in runalet cun motor a benzin. Quel vegn plazzaus sin l'Alpsu encunter la spunda dil Calmut. Deplorablamein funcziunescha quei indrez buca per cuntentientscha dils proprietaris. Il motor a benzin disdescha cintinuadamein ed ei nunadattaus per las ferdaglias e cuflas dalla aulta muntogna.

In ulteriur runal vegn tschentaus si da Lucas Berther o la Foppa-Niregl. Igl ei in sempel indrez ed il hosp sto setener mordio vid la suga senza giuvs. Vons e caultschas survegnan bein enqual scarp. Pli tard tschenta ins quei indrez mecanic si Pitgmun. Propri in runal attractiv eisi buc e consequentamein da cuorta existenza. Il maschinist Luis Monn savess raquintar bein enqual leger schabeg dil temps da quei stabiliment.

1951, igl onn dalla neiv gronda, s'organiseschan enzacons umens iniziativs dalla val per examinar la pusseivladad da realisar in runal stabel sil Calmut. Ins era pertschards che mo la promozion dil svilup d'jasters possi migliurar la paupra situaziun economica da nies Tujetsch. En tut havess l'erecziu previda custau entuorn 70'000.— francs. Tutta entschatta ei greva. Quella experientscha han ils iniziants stuiu constatar ualts spert, cu ins ei semess alla finanziaziun dil project.

Igl onn 1953 preparan l'Uniun da cura e traffic e la Scola da skis ensemens cun diesch iniziants in stupent prospect per la fundaziun d'ina societad cun l'intenziun d'ereger in runal da Dieri entochen Milez. Igl ei previu dad edir 500 aczias a 200.- francs. Il temps da signar talas ei fixaus sin l'entschatta mars 1953. Displascheivlamein reussescha ei buca d'anflar il diember necessari d'acziunaris per la fundaziun da quella societad.

La sutgera: Entras iniziativa e sut il presidi da Lucas Berther fundeschan ins igl onn 1956 la societad acziunara dalla sutgera. Quei ei gia in pulit progress ed ina vera attracziun per il turissem en nossa val.

Anno 1959 han treis vischins da Selva, numnadamein Benedetg Venzin, Stiafen Venzin e Fidel Venzin, fundau ina societad acziunara e baghegiau in runal cun ina lunghezia da circa 900 meters sill'Alpsu alla spunda dil **Calmut**. Pli tard eis el vegnius prolunghius e rinforzaus. Ils acziunaris han dirigiu quella fatschenta cun in bien success entochen igl onn 1982.

Umens cun interess pil svilup dall'industria d'jasters studegian denton cintinuadamein d'arver ulteriurs territoris adattai pil sport d'unviern. Tgei sepresenta cheu meglier che la spunda da Milez entochen Cuolm Val.

Studis e preparativas per l'erecziu d'in runal Dieri–Cuolm Val

El decuors dalla primavera 1961 drezza l'Uniun da cura e traffic sut il presidi da Felici Monn in scriver alla suprastanza communalia cun la damonda, schebein la vischnaunca fussi d'accord da schar elaborar in project per l'erecziu d'in runal da Dieri entochen Cuolm Val. Quella damonda anfla in favoreivel eco tier las instanzas communalas. En ina radunanza da vischnaunca dils 25 da zercladur 1961 suttametta ins quella petiziun als vischins. Ei sesviluppescia ina ualts viva discussiun pro e contra in tal project, e la finala vegn ei decidiu da schar studiar quei problem entras ina cumissiun. Quella secumpona dils suandonts signurs:

Berther Christian, president communal, Sedrun

Monn Baseli, Sedrun

Monn Felici, Sedrun

Deflorin Benedetg, Zarcuns

Berther Victor, Rueras

Huonder Baseli, Sedrun

Decurtins Alfred, Sedrun

Soliva Testa, Sedrun

Schmid-Valier Theophil, Sedrun

Bass August, Rueras

La cumissiun da studi seraduna per l'emprema ga ils 8 da fenadur 1961 el local da vischnaunca Cadruvi.

Ord il protocol da quella seduta:

«En sia emprema seduta dils 8 da fenadur 1961 vegn president communal Christian Berther elegius sco parsura da quella cumissiun. Sco actuar tscharna ins Schmid-Valier Theophil. Ils commembers dalla cumissiun concludan unanimamein da trer en offertas per l'erecziun d'in runal da Dieni entothen Cuolm Val. Plinavon vul ins schar prender si in profilt da lunghezia, schar preparar formulars d'offerta e procurar per prospects d'emissiun. Ulteriuramein vul ins semetter en contact cun las societads existentes da runals en Tujetsch per arrivar ad ina reunun tenor giavisch dalla radunanza da vischnaunca, pia fundar mo ina societad. Quella reunun duei era valer per in ev. runal da Sedrun entothen Valtgeva. Per studiar pli detagliadamein ils sura allegai problems vegn elegiu ina **subcumissiun**. Da quella fan part ils commembers:

Berther Christian, president, Sedrun

Schmid-Valier Theophil, actuar, Sedrun

Decurtins Alfred, Sedrun

Soliva Gion Battesta, Sedrun

Il protocol siara cun la remarca, che tut ils commembers demuossien grond interess pil svilup dall'industria d'jasters en nossa biala val Tujetsch. Bravo Tuatschins.»

Ella proxima radunanza dalla cumissiun da studi fa commember Testa Soliva la damonda da concessiun per in **runal dalla staziun Sedrun entothen Valtgeva**. Generalmein ei la cumissiun

dil meini da dar quella concessiun cun la cundiziun, ch'el stoppi, en cass che la societad culs runals a Dieni vegni fundada, dar giu siu runal a Valtgeva a quella interpresa e quei per ils cuosts e las spesas da construcziun. Tier quei runal duei la vischnaunca era saver separticipar cun 51 % dallas aczias. En quei senn dat la radunonza da vischnaunca dils 3 da schaner 1961 la concessiun a signur Battesta Soliva. Quel ha fatg las necessarias preparativas e gia da Nadal ha la firma Garaventa finiu cun l'erecziun dil runal aschia che quei sa veginr aviarts sin la sesiun d'unviern.

Parallel cun signur Testa Soliva lavura la cumissiun da studi intensivamein en caussa construcziun dils runals a Dieni-Cuolm Val. Ils 19 da november sa ella prender investa da 5 offertas da differents construiders da runals. Ellas varieschan da frs. 495'000. — entochen 671'000. —. Ina part dalla cumissiun cun signur Alfred Decurtins alla testa survegn l'incarica da studiar detagliadamein las differentas construcziuns e lavurs offeridas. In'autra gruppera cun signur Christian Berther alla testa ha da studiar e preparar ils dretgs da concessiuns per il transit sin terren privat, plinavon da studiar e preparar statutas, far las necessarias damondas tier las autoritads communalas, tier l'interpresa electrica e tier l'Ovra Electrica Reinanteriur. Il conduct electric dall'ORA, che furneva la forza electrica per las lavurs da gallaria en Val Val e pils vischins dadens gl'uaul ha per part stuiu veginr translocada per untgir la lingia previda per la errecziun dil runal. En la medema sesiun han ins concludiu da prender contact cun la societad dalla sutgera Cungieri e culs fargliuns Venzin da Selva, possessurs dil runal Calmut, partenent ina fusiun. Ins vegin pli e pli perschuadius ch'ei seigi da far tut it pusseivel per reunir las differentas societads da runals en nossa val e fundar mo ina fatschenta da medem interess e quei en favur dall'industria d'jasters. Cun quella missiun vegin signur president Christian Berther incaricaus, e gia ils 31 da december, a caschun d'ina sesiun, sa el dar part ch'ei seigi buca stau pusseivel da s'entelgir cun las societads existentes. Nuotatonmeins ei quei s. Silvester staus in di d'impurtontas decisiuns davart dalla cumissiun. Ins concluda it suandont:

1. da recumandar alla proxima radunonza da vischnaunca da baghiar il runal da Dieni a Milez cun duas secziuns,
2. da recumandar alla radunonza da vischnaunca da separticipar cun 51 % dallas aczias,
3. d'orientar primarmein la suprastanza communalala dallas preparaziuns fatgas sco sur dallas calculaziuns, dils cuosts e della rentabilitad,
4. da proponer als burgheis tuatschins da dar als indigens la preferenza da signar aczias,
5. da terminar la concessiun sin 50 onus.

Tochen dacheu ha la cumissiun giu da far sia laver sco ella era veginida surdada dalla radunonza da vischnaunca. Ei schai ussa en cumpetenza dils vischins da decider sur dallas propostas fatgas.

Decisiun dalla radunonza da vischnaunca dills 7-1-1962

Ord il protocol:

«Signur president communal Christian Berther orientescha detagliadamein sur dalla laver dalla cumissiun preparatoria. Tenor siu rapport duei la lingia previda haver ina lunghezia da ca. 3 km, ed ei seigi previu duas secziuns. Cun ills possessors da praus seigi en general secunvegniu partenent il transit ed era arisguard suloms per ils postaments dils arvers e per la staziun a Dieni. Ils cuosts totals per l'erecziun d'omisduas secziuns, cumpriu transit, suloms, lavurs da tratsch e miradur, furniziun e montar la part mecanica ein **calculai cun la summa da 860'000.— francs**. Igl ei previu da fundar ina societad acziunara, dalla quella la vischnaunca duei separticipar cun 51 %, edizion 2000 aczias a 200.— francs. Plinavon recamonda la cumissiun ch'ins resalvi alla societad ina lubientscha d'ustria el raiun dil runal. Suenter ualti liunga discussiun, diversas propostas e cussegls vegin priu entras tscharna ils suandonts conclus:

1. La vischnaunca conceda a quella societad la lubientscha d'ereger ils numnai runals. Quella concessiun vala 30 onns.
2. La vischnaunca decida da separticipar vid quell'interpresa cun 51 % dallas aczias.

En num dalla cumissiun engrazia il president alla radunonza da vischnaunca per la confidanza ch'els hagien gudiu tier quella laver e declara che la missiun dalla cumissiun seigi alla fin. La radunonza da

vischnaunca pren encunter la demissiun, tuorna denton ad eleger l'entira cumissiun sco ella ei stada entochen dacheu.

Immediat suenter la radunanza da vischnaunca seraduna **la cumissiun per la fundaziun dalla societad dils runals**. Ins parta la cumissiun en duas gruppas.

1. Gruppa administrativa:

Berther Christian,
Schmid Theophil,
Deflorin Benedetg,
Huonder Baseli e
Monn Felici

2. Gruppa tecnica:

Decurtins Alfred, cau dalla cumissiun,
Bass August,
Monn Baseli,
Soliva Testa e
Berther Victor.

All'emprema gruppa vegn adossau la lavur d'administraziun, da finanziaziun, d'emissiun dallas aczias, la preparazion dallas statutas, lavur da reclama etc.

La gruppa tecnica ha la lavur d'acquistar tut il terren per las staziuns, da far propostas per il trasse dils runals, segirar definitivamein ils dretgs da transit en praus e pastira, procurar per parcadis, studegiar las offertas, visitar runals gia en funcziun e la finala suttametter lur propostas alla cumissiun entira.

Schmid Theophil vegn eligius **cassier ed administratur** e surpren specialmein il plan da finanziaziun. En siu stagl vegn Berther Victor elegius sco **actuar**.

Gia la proxima jamna serenda la cumissiun per la part tecnica sils cuolms da Flums per prender investa da diversas construcziuns da runals. Cheu ha ella la pusseivladad d'observar differents sistems, runals dalla firma Oehler, dalla firma Städeli, dalla firma Müller e Garaventa. Tenor indicaziun dil personal vid ils differents runals er'ins en general cunts cun las diversas construcziuns sco era cun gl'indrez e mecanissem tecnic allas staziuns da sortida, medemamein cun la bardigliaziun da pilotadi. Curdau si ei a tuts inspectaders la ruasseivladad dil sistem Städeli visavi auters fabricats.

Gl'auter di serenda la subcumissiun a Hospital per inspectar in runal dalla firma Brandli.

Ils 29 da schaner 1962 seraduna la gruppa tecnica cun la cumissiun administrativs per orientar sur dallas observaziuns ed impressiuns a caschun dallas visetas fatgas. Communablamein prendein nus investa dallas offertas e la finals surdein nus la lavur alla firma Städeli, Oetwil, e quei cun 8 encunter 2 vuschs. Quella sera dein nus il num alla fatschenta. Quel secloma:

Skilift AG Sedrun–Milez–Cuolm Val
Runal da skis SA Sedrun–Milez–Cuolm Val

Quei num ha pli tard, suenter la cumpra dalla sutgera Cungieri, stuiu vegnir midaus, e la societad senumna oz:

Runals e sutgeras Sedrun-Rueras SA, Sedrun

La firma Städeli sto presentar ils plans al cantun per approbaziun, e gia ils 8 da fevrer han las instanzas cantunalas fatg attents, che nus stoppien procurer per sufficient plaz da parcar a Dieni sper via. Per gl'emprem onn reussescha ei da far in contract cun possessurs da prau a Dieni e da far diever dil claus da nuorsas, sperond che quei seigi sufficient per la clientella jastra. Denton, oha! La realitat muossa zatgei auter.

Gia ils 30 da mars 1962 surpren la societad **il runal Sedrun-Valtgeva** cun indemnifar Testa Soliva sco stau postulau e secunvegni. En quei contract vegn ei cundiziunau che Soliva Testa dueigi haver la preferenza tier l'affitaziun d'in ev. restaurant a Milez, aschilunsch sco el stat en concurrenza cun auters interessents. Era signur Pieder Deflorin, ch'era separticipaus vid il runal a Valtgeva, duei vegnir

risguardaus tier il menaschi dils runals, seigi quei cun transports ni auter. Duront l'entira primavera 1962 s'occupescha la cumissiun intensivamein cun las preparaziuns per la fundaziun dalla societad. Ils 6 da fenadur 1962 sa signur dr. Cadruvi presentar las statutas. Las aczias ein signadas e la finanziazion segirada.

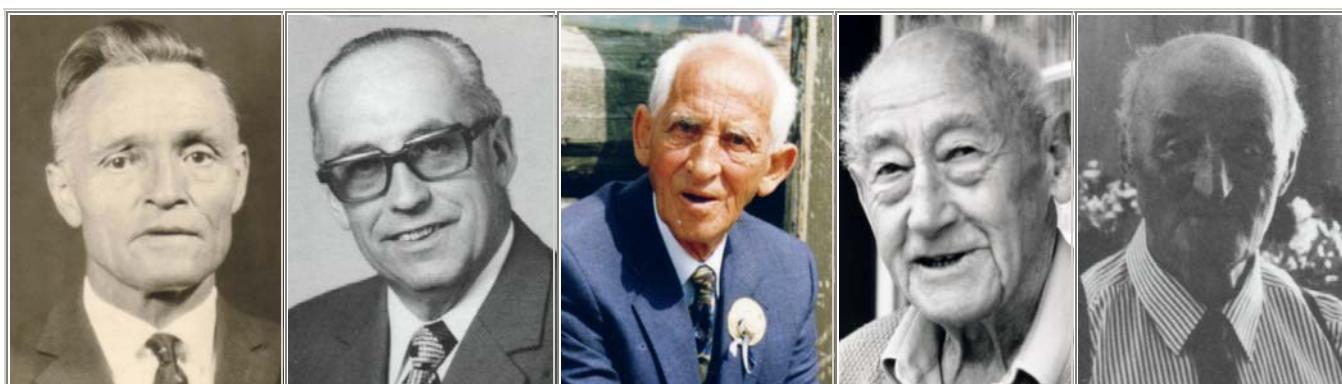
Fundaziun dalla societad dil runal da skis SA Sedrun-Milez-Cuolm Val ils 29 da fenadur 1962

Il president communal e president dalla cumissiun beneventa ils numerus presents e dat in liung e bein formulau votum sur dalla laver preparatoria della cumissiun.

Theophil Schmid orientescha sur dallas finanzas. Las aczias egl importo da frs. 450'000.— ein signadas, la banca cantunala segirescha in emprest hipotecar da frs. 250'000. — e pil rest dat ei in credit encunter segironza.

Signur dr. Cadruvi prelegia las statutas ed orientescha sur dils divers artechels, dend promta risposta sin tuttas damondas. Silsuenter vegnan las statutas approbadas, e cun quei act ei la societad fundada.

El cussegli d'administraziun vegnan eligi:

Christian Berther sco president

Theophil Schmid sco cassier

Victor Berther sco actuar

gerau Franzestg Berther sco representant dalla vischnaunca

Benedetg Deflorin sco president calla cumissiun da quen.

Empau discussiun dat ei pervia dil pachet d'aczias dalla vischnaunca. Tier impurtontas votaziuns e decisiuns duei la plenipotenza da votar cun las aczias dalla vischnaunca (51%) vegnir repartida sin in pli grond diember, suprastanza communal, cumissiun da quens ed eventualmein sin commembres dil cussegli da vischnaunca. Quei meini anfla sustegn general.

Erecziun e svilup dils runals e dalla societad

Ils 31 da fenadur 1962 arriva l'emprema carga d'arvers (masts) e vegn deponida a Dieri. Las lavurs da betun per postaments ein gia avanzadas, sulettamein las staziuns a Dieri e Milez ein empau en retard e ston vegnir sfurzadas da curascha. Quellas eran vegnidas planissadas digl architect Robert Decurtins. Sin giavisch dalla firma Städeli metta la societad a disposiziun in per luuvers, che han aschia dall'entschatta enneu caschun d'empruar la construcziun ed ils cundrezs dils runals. Per quei intent vegnan eligi:

Deflorin Pieder,
Monn-Monn Luis,
Caduff Ignazi e
Schmid Robert.

Il cussegli d'administraziun studegia e prepara las differentas sorts da bigliets e fixescha ils prezis da quels. Pills indigens eisi previu taxas cun ina reducziun da 50%, e quei ei aunc oz aschia.

Ils 5 d'october 1962 vegnan ils emprems arvers mess ensemens e derschi sils postaments. Per cletg ei s. Pierder misericurdeivels e spargna cun la neiv, aschia che las lavurs ed ils transports san vegnir cuntuadas senza interrupziun.

Ils 2 da december vegn la tegietta per il controllader sisum il Cuolm Val transportada. Quella daventa in per ga l'unfrenda dalla cufla e vegn perquei remplazzada pli tard.

Quei di vegn eligiu definitivamein suandon persunal:

Monn Luis sco chef alla staziun a Dieni

Caduff Ignazi sco chef alla staziun a Milez

Monn Ludovic sco chef alla staziun dil runal Valtgeva

Deflorin Tumaisch e

Monn Placi per il survetsch da sanitad.

Ils 11 da december suonda la **collaudaziun** entras signur Kunz, emploiau digl uffeci cantunal. El ei incantaus dil bi territori da skis e cuntents cun las installaziuns inspectadas. Ils runals san vegnir surdai a lur intent.

Ils 15 da december succeda la **benedicziun** dils stabiliments entras sur Baseli Albin da Rueras. A quei act ein il cussegli d'administraziun e tut ils luvrers presents.

Fagend tuts sforzs eisi reussiu da metter en funcziun ils runals per la stagiu d'unviern 1962/63.

Ils 31 da december transporteschan ins sin pista **la zola**, in terment vehichel per smaccar la neiv e **far pista**. Quei stravagant vehichel (empau prigulus) drova buns empaladers e savess segiramein raquintar d'enqual aventura e forsa era d'enqual eveniment humoristic.

Quei medem di sa nies cassier orientar sur dallas entradas dils emprems 15 dis. Igl ei in recav nunspetgau da 20'000.— francs. Entochen alla fin della sesiun d'unviern creschan las entradas sin 136'499. — francs.

Restaurant a Milez

Ella sesiun dils 16 da mars 1963 conclucla il cussegli d'administraziun da far tier la vischerna la damonda per la concessiun d'in'ustria a Milez e da dumandar il necessari sulom sin pastira. — Ils 10 da matg vegn quella damonda tractada dalla cumissiun gronda. La lubentscha vegn dada, ed il sulom vegn concedius encunter bonificaziuns. Ils 29 da fenadur dat la radunanza generala della societad dils runals la cumpetenza al cussegli d'administraziun da baghiar il restaurant e conceded era il necessari credit.

Il project vegn surdaus ad architect Robert Decurtins. L'avertura dil restaurant Milez succeda sin la sesiun 1964/65. La finanziazion da quei baghetg dat bia fastedis e consequentamein ha ei num spargnar e reducir il spazi. Sco emprem affitader nominescha ins Testa Soliva. L'avertura dil restaurant pretenda l'erecziun d'in aquaduct. La societad dils runals survegn dalla vischerna la concessiun da tschaffar las fontaunas sut Tegia Gronda. Quella aua vegn menada en bischels tier il reservuar a Milez visavi il tschaler da caschiel e da leu el restaurant, alla staziun dils runals ed als interessents ch'hant stabiliments da vacanzas.

Il svilup cuntrueesch

A caschun dalla secunda radunanza generala dils 1 da settember 1963 remetta Theophil Schmid siu uffeci sco cassier ed administratur dils runals. Il cussegli d'administraziun elegia Alfred Decurtins sco cau dil menaschi. Quei onn decidea ins era da cumprar igl emprem prau a Dieni per ereger parcadis e da pladir in survient per far e mantener uorden sin quels plazs. Cun plascher san ins constatar che las installaziuns dils runals ein gartegiadas stupent e che la clientella e las entradas creschan onn per onn. Sco in cametg ord tschiel serein vegnin nos supri ils 13 da schaner 1966 dalla mort anetga da nies president Christian Berther. Suenter ina inspecziun a Milez eis el vegnius tuccaus sin via encunter casa d'ina daguota dil cor. Ses merets per la societad dils runals vegnan a restar. El rauassi en pasch.

Il cussegli d'administraziun surdat il guvernagli dalla societad a Theophil Schmid, che vegn eligius ella proxima radunanza definitivamein en quei uffeci. En quei interval fa la societad dalla sutgera Cungieri amogna sin entir menaschi cun l'ustria a Crest dad Alp. Suenter numerosas conferenzas e contractivas ualit difficilas vegn ins da far in marcau da cumpra, che vegn approbaus dalla radunanza extraordinaria dils runals ils 15 da zercladur 1966. Il medem onn reussescha ei d'acquistar ils dretgs e la concessiun dil runal Surrein, che eran en possess da Loretz Gaudenz, Cavegn Giusep e Valier

Benedetg. Aschia ein ins gia in pulit pass anavon en direcziun fusiun e reunium dallas differentas societads sco quei era vegniu giavischau dalla radunanza communal dils 7 da schaner 1962.

Interessant eisi ch'ins haveva gia da quei temps schau elaborar in per studis cun 3 variantas per ina punt denter Sedrun e Surrein.

A caschun dalla radunanza generala dils 23 da mars 1969 vegn Victor Berther eligius sco niev president dalla societat dils runals. En quella perioda crodan suandontas lavurs:

- Erecziun dil runal Tegia Gronda
- Erecziun d'ina garascha a Dieni
- Erecziun d'in niev baghetg cun biro a Valtgeva
- Cumpra da praus ed aunc in tschuat laver da preparativas e tractativas.

Ord motivs da sanadad sto Victor Berther surdar gia suenter dus onns il tgamun dalla societat a Berther Emanuel, che empeila la fatschenta da 1971-1979.

Igl ei onns d'in cintinuau carschament e favoreivel svilup. Grazia alla vasta egliada ed iniziativa dalla suprastanza sesviluppescha la fatschenta oreifer. Las entradas sedublieschan, ils indrezs s'augmentan onn per onn. El decuors da quels onns eisi vegniu exequiu suandontas lavurs pli grondas:

- Acquist dils dretgs ed erecziun dil runal Planatsch
- Erecziun dil runal Strem
- Emprema e secunda engrondaziun dil restaurant Milez
- Revisiun calla sutgera Cungieri
- Engrondaziun dils runals Dieni–Milez e Valtgeva
- Canalisaziun Dieni–Milez
- Erecziun dil sutpassadi alla staziun Sedrun e preparativas pil sutpassadi a Dieni
- Duront entgins onns entochen 1974 pren la societat a tscheins da Soliva Testa il Runal «Pony» denter il stradun cantunal e la staziun FA Sedrun
- Erecziun da laveras a Valtgeva
- Correcturas dallas pistas
- Cumbinaziun da bigliets denter Tujetsch, Trun e Rabius (1977/78)
- 1977 tarifas communablas per la regiun Alpsu.

Certas fatschentas da quella perioda han duvrau bien inschign ed in tschuat pazienza e perseveranza per arrivar ad ina realisaziun.

Ella radunanza generala dils 29 da zercladur 1979 daventa Leci Jacomet parsura dalla societat, la quala el ha era il plascher da presidiar igl onn giubilar. Sco la suandonta survesta demuossa, ha la nova suprastanza cintinuau la laver plein perschuasiun e cun capientscha sin la basa fixada e quei cun bien success:

- Erecziun dil runal Val Val–Cuolm Val
- Cumpra dallas aczias dil runal Calmut e fusiun
- Preparativas e studis per ina sutgera Cuolm Val–Val Val–Calmut (damonda da concessiun a Berna)
- Erecziun dil sutpassadi a Dieni ensemble cun la corporaziun da megliuraziun e la viafier FA
- Erecziun dil runal dubel (schumellin) naven da Milez a Cuolm Val
- Engrondaziun dalla garascha a Dieni
- Indrez d'in agen biro per la societat dils runals en casa communal
- Erecziun d'ina ustonzia da lavinias sisum il Plaun Valtgeva
- Credit da 300'000.– francs per l'erecziun dalla punt Sedrun–Surrein
- Lavurs vid tschaffadas, reservuars e conducts d'aua
- Cumbinaziun ed integraciun da bigliets cun la viafier FA
- Erecziun dil niev restaurant a Milez (engrondaziun).

L'enumeraziun dallas sura numnadas investiziuns ei segiramein buca perfetga. Dapi la fundaziun dalla societat san ins constatar in cintinuau svilup. Ei seigi cuort menziunau igl augment digl inventari, da

maschinas da tuttas sorts, dil schischom e da differents edifecis. Ins astga bein era dir che igl intent fixaus dalla vischnaunca entras la participaziun da 51% da gidar e segidar cun autras societads ei vegnius cuntionschius. Nus patertgein cheu alla erecziun e sanaziun dil bogn public, alla erecziun dil plaz da sport, a contribuziuns finanzialas ed al sustegn da diversas uniuns da cura e sport. Co stess ei en quei grau, sche la fusun dallas differentas societads fuss buca reussida e sche nus stessen en concurrenza cun auters menaschis da quella sort ella val? Diversitads da taxas da bigliets ed outras tarifas fussen buca dad evitar. Unitad dat forza, disuniun sparta.

Ventgatschun onns ein vargai dapi l'existenza della societad dils runals, atgnamein ina cuorta epoca. La fundaziun e realisaziun da quella interpresa sportiva ha denton dau ina viulta radicala sil sectur dalla industria d'jasters, insumma dalla economia en nossa val. Suenter decennis, gie tschentaners d'ina stagnaziun constanta (plitost miseria) ein las portas per in prospereivel avegnir s'aviartas. Ei ha duvrau e drova aunc oz la participaziun dil singul, igl engaschi dalla societad ed il sustegn della populaziun per il beinreussir da nossa interpresa e pil beinstar da nies pievel muntagnard. Pil futur sepresentan segir aunc problems en abundanza, sche nus patertgein al «Concept da turissem Tujetsch».

Concludend quella cronica giavischein nus alla societad dils runals bien success sco tochen dacheu ed al cussegl d'administraziun in bien maun en tut siu luvrar e planisar en favur dalla industria d'jasters e da nossa populaziun tuatschina.

Entginas reminiscenzas ed anecdotas dils emprems onns

All'entschatta fuva il grep el trasse sur la staziun a Dieni cavaus ora memia pauc afuns. Hosps empaup malsegideivels cun skis dalla moda veglia plein curregias e ligioms havevan grondas difficultads tier la partenza viers Cuolm Val. Ei deva bein enqual tgaubriechel e secapescha las risadas accumpignontas. En tuttas situaziuns vegnevan ils luvrers dil runal spert en agid.

Ils emprems liftiers eran secapescha tuts novizs cun zun negina experienza dil menaschi. – Per seviver el traffic fagevan els exercezis denter els. Luis Monn sepstava al spurtegl ed ils auters vegnevan neutier sco hosps e dumandavan da tuttas sorts bigliets. Era il tonscher ils giuvs vegneva exercitau sin quella moda. Ina sempla e buna scola!

Alfred Decurtins sespruava adina da far bunas pistas e quei cun agid da giuvenils che fagevan lur vacanzas en Tujetsch ni magari era culs scolars indigens. Ins entscheveva si Cuolm Val e descendeva plaunet culs skis vidaneu entochen a Dieni. Persuenter vegneva ei offeriu in viadi gratuit a tut tgi ch'era staus gideivels.

Ina altra pussevladdad da far pista fuva la zuola da lenn, ch'era vegnida construida da Benedetg Valier ed enferrada da Victor Berther. Quei vehichel grev e malcumadeivel caschunava spir difficultads e fuva empaup prigulus. U che la zuola semoveva bia memia spert ni che la neiv taccava tut gries vid il lenn. Inaga ein ils dus emploiai Placi e Stiafen Monn vegni sdernai dil monstrum sper la tegia dad alp a Milez. Buna reacziun ed ina fuigia desperada po liberar els d'ina disgrazia pli gronda. Liunga veta ha quei vehichel buca giu. Ella vegn conservada sco memoria.

Placi Monn seregorda dils transports dils emprems pazients giu da Cuolm Val. Quels eran uni cun bia fastedis e stentas. Ei deva ni a Milez ni a Dieni localitads scalddadas, aschia ch'ins stueva transporter ils blessai entochen a Rueras e metter els leu a cauld entochen ch'il mieri arrivava. Da lezzas uras deva ei a proporziun dalla frequenza il dubel accidents dad oz, probabel per consequenza dalla schliata pista e d'in mender equipament da skis e calzers.

Ils emprems onns fuva ei scumandau da schar ir ils runals las dumengias avonmiezdi entochen suenter messa gronda. Da Nadal e da Pastgas restavan ils runals serrai igl entir di. Ils jasters ch'arrivavan a Dieni eran naturalmein buca orientai ed era buca incantai da quellas disposiziuns. Ei veva num spitgar ni turnar a casa. Per cletg han quels scamonds buca cuzzau biars onns.

Survesta dallas entradas annualas e dils cuosts per persunal inclusiv ils menaschis accessoris

Onn	Entradas	Cuosts da persunal	
1962/63	136 500.-	33 729.-	
1963/64	183 230.-	38 370.-	
1964/65	298 540.-	52 280.-	
1965/66	366 228.-	74 460.-	
1966/67	486 310.-	98 060.-	
1967/68	719 942.- + 31039.-	147 946.-	Sutgera Cungieri
1968/69	760 490.- + 36767.-	210306.-	Sutgera Cungieri
1970	826 280.-	203 345.-	
1971	899 580.-	239 000.-	
1972	1 000 600.-	264 370.-	
1973	1 223 750.-	386 720.-	
1974	1 290 572.-	479 400.-	
1975	1 658 800.-	456 800.-	
1976	1 463 118.-	450 520.-	
1977	1 497 470.-	455 700.-	
1978	1 992 200.-	463 170.-	Inclusiv restaurant Milez
1979	1 983 500.-	624 234.-	Inclusiv restaurant Milez
1980	1 950 459.-	505 459.-	½ onn
1980/81	2 529 900.-	681 335.-	Inclusiv restaurant Milez
1981/82	2 981 895.-	758 572.-	Inclusiv restaurant Milez
1982/83	3 061 018.-	843 878.-	Inclusiv restaurant Milez
1983/84	3 418 021.-	935 469.-	Inclusiv restaurant Milez
1984/85	3 444 547.-	908 437.-	Inclusiv restaurant Milez
1985/86	3 629 219.-	898 619.-	Inclusiv restaurant Milez

**Survesta dall'erecziun e surprendida
dils differents runals e dalla sutgera el decuors dils emprems 25 onns**

1962	Erecziun ed avertura dils runals Dieni - Milez - Cuolm Val, emprema e secunda secziun 1979: Baghegiau entuorn l'emprema secziun cun ina capacitat da 1100 persunas per ura enstagl 1800 1982: Erecziun d'in runal schumellin naven da Milez a Cuolm Val
1962	Surpriu da Battesta Soliva e Pierer Deflorin il runal da Valtgeva, emprema secziun
1966	Acquist dalla sutgera Cungieri 1977 Gronda midada tecnica digl indrez
1966/67	Acquist dalla concessiun ed erecziun dil runal Surrein
1966	Erecziun dil runal Drun, secunda secziun Valtgeva 1971 Midada e prolungaziun da quei runal
1969	Erecziun dil runal Tegia gronda
1973	Acquist dils dretgs ed erecziun dil runal Planatsch
1974	Erecziun dil runal Strem, Valtgeva III
1980	Erecziun dil runal Val Val – Cuolm Val
1982	Cumpra dil runal Calmut
1970–1974	Priu per tscheins il runal Pony da Testa Soliva a Mira denter stradun cantunal e plaz dalla staziun Sedrun
Preparativas	
1986	Tschentau a Berna la damonda per la concessiun d'ina sutgera Cuolm - Val Val e Val Val - Calmut

**Survesta dad ulteriuras investiziuns pli grondas
el decuors dils emprems 25 onns, excepui runals e restaurant Milez**

1963–1986	Cumpra dil necessari terren per ereger ils parcadis a Dieri
1962	Emprem acquaduct a Milez 1984 secund acquaduct cun in reservuar da 100 m ³ a Milez e baghegiau hidrants per gl'entir Milez, diversas midadas ed engrondaziuns
1968	Erecziun d'in baghetg niev can biro alla staziun giudem dil runal Valtgeva
1970	Erecziun dall'emprema garascha a Dieri 1976/77 emprema engrondaziun da quella garascha 1985 secunda engrondaziun dalla garascha
1977	Erecziun dil sutpassadi alla staziun FA Sedrun
1979/80	Erecziun dil sutpassadi a Dieri
1981	Concediu in credit da frs. 300'000.– per la punt Sedrun–Surrein
1981	Erecziun dall'ustonza encunter lavinas sil Plaun Valtgeva
1983	Remedura dil baghetg sin l'Alpsu, tetg niev etc.
1966–1986	Cumpra da pliras maschinas per far pista, per better neiv etc.
1964–1986	Diversas tschaffadas d'aua e canalisaziuns a Milez, Dieri, Valtgeva e Cungieri

Survesta dallas investiziuns pil restaurant Milez dapi la fundaziun della societad dils runals

		Investiziun
1964	Erecziun dil restaurant a Milez	frs. 311 000.-
1971	Engrondiu l'emprema ga, cavau sutora per tschalers, local per lunch, tualettes novas etc.	
1974	Secunda engrondaziun cun baghegiar ora la terrassa, differentas midadas vid cuschina e tschalers	frs. 540000.-
1985/86	Erecziun d'in niev tract pil restaurant cun localitads da survir sesez e da vegnir survius, plinavon locals per luvratoris, magasins, garaschas, per scaldament etc. 300 platz, calculau ca.	frs. 4 000 000.-

Affittaders e gerants dil restaurant Milez

1964/65-1968	Soliva G. Battesta	affittader
1968/69-1971	Schmid Ignazi, Dieri	affittader
1972/72-1976	Schmid Ignazi, Dieri	affittader
1976/78	Cavegn Serafin, Camischolas	gerant
1978/79	Decurtins Urs, Sedrun	gerant
1979/80-1981	Frars Loretz Georg e Pius	gerants
1981/82-1985	Schmid Claudia, Dieri	geranta
1985/86-31.1.86	Häuselmann Willy	gerant
1986	Decurtins Urs, Sedrun	gerant

Ustria Cungieri: Ustiers ed affittaders suenter la fusiun

	Ustiers	Affittaders ni administraturs
1966-1967	Soliva G. Battesta, Sedrun	Valier Rusina, Camischolas
1968/69-1972	Brugger Leci, Sedrun	Brugger Leci, Sedrun
1972/73-1978	Decurtins Alfred, Sedrun	Valier Rusina, Camischolas

1978/79-1980	Deragisch Daniel	Deragisch Plazi e Lucia
1980/81—	Deragisch Daniel	Schmed e consorta

**Survestadil schischom dalla societad dils runals Sedrun-Rueras SA
per 31-12-1986**

1	Schischom egl intschess Salins-Valtgeva
2	Plan da parcar Dieni
3	Schischom el territori Sudada-Clavaniev-Planatsch-Milez incl. trassé Dieni-Milez-Cuolm Val
4	Schischom dalla sutgera Cungieri
5	Terren dil runal Alpsu
	Schischom ella zona da baghegiar

1962/63

Fahrpreise

Skilift Sedrun-Milez-Cuolm Val AG Sedrun (Tavetsch)

Graubündner Oberland (Schweiz) 1450 m ü. M.

Station der Furka-Oberalpbahn zwischen Andermatt und Disentis

Länge 3,2 km, Höhenunterschied 730 m

Stundenkapazität 800 Personen

Einzelfahrten:	1. Sekt.	1. und 2. Sekt.
Erwachsene	Fr. 2.-	Fr. 4.-
Militär und Kinder unter 16 Jahren	Fr. 1.-	Fr. 2.-
Punkte-Karten: (1 Punkt pro Sektion)		
10 Punkte-Karte		Fr. 18.-
30 Punkte-Karte		Fr. 44.-
50 Punkte-Karte		Fr. 60.-
Wochenkarte: persönlich, nicht Übertragbar (7 Tage)		1. und 2. Sekt.
Erwachsene		Fr. 50.-
Militär und Kinder unter 16 Jahren		Fr. 25.-
Saisonkarte: (Persönliches Abonnement)		1. and 2. Sekt.
Erwachsene		Fr. 200.-
Kinder		Fr. 100.-
Komb. Generalabonnement mit Einschluss des Übungsliftes Valtgeva		1. und 2. Sekt.
Erwachsene		Fr. 240.-
Kinder		Fr. 120.-

**Survesta dallas investiziuns pits differents runals ed indrezs
dalla societad Sedrun-Rueras SA**

Specia dallas investiziuns	investiziuns
Cuosts generals	15 717.30
Acquist da terren e dretg	750 473.20
Investiziun en immobiliaris	961 420.15
Indrezs da maschinas	1 797 322.60
Indrezs electrics Dieni - Cuolm Val	155 430.20

Indrezs Strem	259 783.15
Indrezs Valtgeva	380 387.70
Indrezs Drun	385 756.40
Indrezs Surrein	125 046.05
Indrezs Tegia Gronda	338 196.65
Indrezs Planatsch	431 889.45
Indrezs Val Val	364 867.30
Via Surrein	300'000.00
Sutpassadi Dieni	349111.90
Reservuar Milez	250 048.50
Ustonza da lavinas	85 366.10
Mobiliar da menaschi	135 260.55
Mobiliar da biro	78 652.50
Pistunzas	1 267 997.90
Vehichels e fieraneiv	212'153.00
	8 644 880.60
Fatschentas accessorias	
Restaurant Milez	746 395.35
Restaurant Milez niev	4'000'000.00
Maschinas Milez	24'349.00
Mobiliar Milez	5'865.00
Vischala Milez	
	4'776'609.35